

ORIGINAL ARTICLE

Identifying and Prioritizing Policy-Making Obstacles in the Distance Higher Education System Using the Fuzzy Vicor Technique (Case study: Payame Noor University)

Anvar Shahmohammadi^{1*} , Feryedon Ahmadi²  Bahmani Sayran,³ 

1. Assistant Professor, Department of Education, Payame Noor University, Tehran, Iran.
2. Associate Professor, Department of Public Administration, Payame Noor University, Tehran, Iran.
3. Master of Department of Public Administration, Payam Noor University, Tehran, Iran.

Correspondence:

Anvar Shahmohammadi

Email: anvar1354@pnu.ac.ir

Receive Date: 26/Nov/2024

Revise Date: 15/Feb/2025

Accept Date: 13/Apr/2025

Publish Date: 21/Mar/2026

How to cite:

Shahmohammadi, A. Ahmadi, F & Bahmani, S. (2026). Identifying and Prioritizing Policy Making Obstacles in the Distance Higher Education System Using the Fuzzy Vicor Technique (Case study: Payam Noor University). *Technology and Scholarship in Education*, 6 (1), 20, 53-66. <https://doi.org/10.30473/t-edu.2025.72899.1222>

ABSTRACT

The purpose of this study was to identify and prioritize obstacles to policy-making in the distance higher education system using the fuzzy Vicor technique. The research method was a descriptive survey type, and the participants were members of the faculty of Payam Noor University in related fields, of which 8 were selected using purposive and criterion-based sampling. The researcher-made research instrument was based on policy-making, which was prepared and adjusted by studying the theoretical foundations and empirical background of the research in the form of 25 items, and its face and content validity was confirmed based on the opinions of experts, and the fuzzy Vicor method was used for data analysis. The research findings led to the identification of obstacles to policy-making in the distance higher education system in three dimensions: design and development, implementation and evaluation, and 25 components in these dimensions. The obstacles of the lack of a comprehensive database and up-to-date and accessible scientific resources and foundations for policy-making, and neglect of the degree of influence of the distance higher education system's budget dependence on policy-making were assigned the most and least importance among the obstacles to policy-making in the opinion of experts, respectively. Accordingly, it is suggested that those involved in the distance higher education system should pay more attention to removing the obstacles identified in the results of this research in the three dimensions of design and development, implementation, and evaluation of policies.

KEYWORDS

Policy Making Obstacles, Distance Learning System, Fuzzy Vicor, Higher Education.



«مقاله پژوهشی»

شناسایی و اولویت بندی موانع خطمشی گذاری در نظام آموزش عالی از راه دور با استفاده از تکنیک ویکور فازی (مورد مطالعه: دانشگاه پیام نور)

انور شاهمحمدی^{* ۱}، فریدون احمدی^۲، سه یران بهمنی^۳

چکیده

هدف این پژوهش شناسایی و اولویت بندی موانع خطمشی گذاری در نظام آموزش عالی از راه دور با استفاده از تکنیک ویکور فازی بود. روش پژوهش توصیفی از نوع پیمایشی و مشارکت کنندگان اعضای هیئت علمی دانشگاه پیام نور در رشته های مرتبط با موضوع بودند که از این تعداد ۸ نفر از آنها با استفاده از نمونه گیری هدفمند و ملاک محور انتخاب شدند. ابزار پژوهش محقق ساخته بر مبنای خطمشی گذاری که با مطالعه مبانی نظری و پیشینه تجربی پژوهش در قالب ۲۵ گویه تهیه و تنظیم گردید و روایی صوری و محتوایی آن بر اساس نظر صاحب نظران به تایید رسیده و برای تحلیل داده از روش ویکور فازی استفاده گردید. یافته های پژوهش منجر به شناسایی موانع خطمشی گذاری در نظام آموزش عالی از راه دور در سه بعد طراحی و تدوین، اجرا و ارزیابی و ۲۵ مولفه در این ابعاد گردید و موانع فراهم نبودن پایگاه اطلاعاتی جامع و منابع و مبانی علمی به روز و در دسترس برای خطمشی گذاری و غفلت از میزان تأثیر گذاری وابستگی بودجه نظام آموزش عالی از راه دور در خطمشی گذاری به ترتیب بیشتر و کمترین اهمیت را از بین موانع خطمشی گذاری را در نظر متخصصان به خود اختصاص دادند. بر این اساس پیشنهاد می شود دست اندکاران نظام آموزش عالی از راه دور جهت برطرف کردن موانع احصاء شده از نتایج این تحقیق در سه بعد طراحی و تدوین، اجرا و ارزیابی خطمشی ها اهتمام بیشتری مبذول دارند.

واژه های کلیدی

موانع خطمشی گذاری، نظام آموزش از راه دور، ویکور فازی، آموزش عالی.

۱. استادیار گروه علوم تربیتی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران.
۲. دانشیار گروه مدیریت دولتی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران.
۳. کارشناسی ارشد، گروه مدیریت دولتی، دانشگاه پیام نور، اراک، ایران.

نویسنده مسئول: انور شاهمحمدی

رایانامه: anvar1354@pnu.ac.ir

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۹/۰۶

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۳/۱۱/۲۷

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۱/۲۴

تاریخ انتشار: ۱۴۰۵/۰۱/۰۱

استناد به این مقاله:

شاهمحمدی، انور؛ احمدی، فریدون و بهمنی، سه یران. (۱۴۰۵). شناسایی و اولویت بندی موانع خطمشی گذاری در نظام آموزش عالی از راه دور با استفاده از تکنیک ویکور فازی (مورد مطالعه: دانشگاه پیام نور)، فناوری و دانش پژوهی در تعلیم و تربیت، ۶ (۱)، ۲۰-۵۳-۶۶.

<https://doi.org/10.30473/t-edu.2025.72899.1222>



مقدمه

خطمشی عبارت است اقداماتی که دولت‌ها برای طراحی و بازنگری برنامه‌های خود در پیشبرد اهداف انجام می‌دهند به عبارت دیگر تلاش‌های سیاسی هماهنگ شده دولت‌ها برای دستیابی به نتایج مطلوب است (کاپلنر^۱، کنل^۲ و ستینیچ^۳، ۲۰۲۵). از این رو خطمشی‌ها اهداف انعکاسی، ارزش‌های نو و روابط جدیدی است که در نتیجه مسائل جدید پدید می‌آیند (الوانی و شریف‌زاده، ۱۳۹۱). صاحب نظران تعاریف متعددی در خصوص خطمشی‌گذاری ارائه داده‌اند. برخی آن را تعهد به انجام بعضی از کارها به صورت فرایندی و برخی آن را به اقداماتی که از زمان احساس مشکل شروع و به ارزیابی نتایج حاصل از اجرای خطمشی ختم می‌گردد، تعریف کرده‌اند (صبوری، گیوریان و حق شناس کاشانی، ۱۳۹۹). عده‌ای نیز بر اساس اجزای متشکله آنکه اصطلاحاً هدف، محتوا و اثر نامیده می‌شود، تعریف نموده‌اند و بیان داشته‌اند که هدف به مقصدی گفته می‌شود که خطمشی برای دستیابی به آن شکل می‌گیرد. محتوا به بخشی از خطمشی اطلاق می‌شود که از انتخاب گزینه مطلوب به دست می‌آید. اثر (نتیجه) خطمشی نیز ناظر به تغییراتی است که به سبب اجرای خطمشی ایجاد می‌شود (محمدزاده کلاتی و همکاران، ۱۴۰۳). برخی نیز در مطالعات خود خطمشی‌گذاری را فرایند تصمیم گیری می‌دانند که از دو منظر چگونگی اتخاذ تصمیمات و ارزیابی اثربخشی تصمیمات را مورد تأکید قرار می‌دهند و بر این اساس معتقدند خطمشی‌گذاری شامل تدوین، اجرا و ارزیابی خطمشی می‌شود (رجایی، ۱۴۰۱). از دیدگاه اندرسون^۴ (۲۰۱۱) فرایند خطمشی‌گذاری بر پنج مرحله تشخیص مساله و تنظیم دستور کار، تدوین، گزینش، اجرا، ارزیابی تشریح شده‌است. بنابراین خطمشی‌گذاری به واسطه نقش اساسی که عوامل آن، وظایف مختلفی را در راستای انجام و اجرای فرایند خطمشی‌گذاری ایفا می‌کنند، فرایندی چند مرحله‌ای است (ضابط پور کردی و همکاران ۱۳۹۸). در نهایت برخی نیز به مراحل خطمشی‌گذاری توجه داشته و آن را شامل شناخت مسئله یا مشکل، ارجاع و طرح مسئله در سازمان‌های عمومی، تهیه و تدوین خطمشی، قانونی کردن و مشروعیت بخشیدن به خطمشی، ابلاغ و اجرای خطمشی عمومی و در نهایت ارزشیابی خطمشی اجرا شده و کسب اطلاعات از بازتاب عملیات اجرا شده، دانسته‌اند و معتقد هستند که وجود ضعف در یکی از این مراحل منجر به ایجاد مشکل در مراحل بعدی می‌شود و نیز نقاط قوت در هر یک از این مراحل روی کل فرایند تأثیر مثبت می‌گذارد (اسدی فر، ۱۳۹۰). در این فرایند خطمشی‌گذاری، مجموعه به هم وابسته‌ای از فعالیت‌ها و اقداماتی است که با شناسایی مسائل عمومی، ایده‌ها و اولویت‌های دولت را در حالت‌های مختلف برای افراد یا مراجع تصمیم گیرنده تعیین می‌کند و بدین

وسیله آنها تعیین می‌کنند که کدام گزینه و چه وقت باید به یک اقدام عملی تبدیل شود (دانش فرد، ۱۳۹۲).

امروزه آموزش عالی به دلیل تأثیر عمیق و همه جانبه ای که بر رشد و توسعه ملی و ارتقا دانش و فناوری دارد، مورد توجه زیادی واقع شده‌است. در واقع می‌توان گفت آموزش عالی یکی از پرازش‌ترین منابعی که جامعه برای پیشرفت و توسعه در اختیار دارد و یکی از اثربخش‌ترین سازوکارهای هر کشوری برای مقابله با بزرگ‌ترین چالش‌های قرن حاضر به شمار می‌آید (با ویلی و همکاران، ۱۴۰۱). نظام آموزش عالی برای دستیابی به این مهم لازم است سیاست‌ها و خطمشی‌های مناسبی را در زمینه‌های آموزشی و پژوهشی در عرصه دانشگاه‌ها و دیگر مؤسسات آموزشی اتخاذ کند (قربانیان، قهرمانی و ابوالقاسمی، ۱۳۹۹). خطمشی‌گذاری آموزشی شامل اصول و سیاست‌های دولت در حوزه‌های آموزش و همچنین مجموعه‌ای از قوانین و مقرراتی است که نظام آموزشی را مدیریت می‌کند (گرچی پور و خاشعی، ۱۳۹۸). در طول چند دهه گذشته آموزش عالی جهان با تغییرات اساسی و چالش‌های جدیدی مواجهه شده‌است (فلکا^۵، مارین^۶ و فلکا، ۲۰۱۶). این چالش‌ها به لزوم مسئولیت پذیری و پاسخ‌گویی و روی آوری به نظام‌های جدید آموزشی در نظام آموزش عالی ایران منجر شده‌است (کریمخانی و همکاران، ۱۳۹۹). این روی آوری به رویکردهای جدید که نظام آموزش از راه دور یکی از آنهاست، در سازمان‌ها باعث شده‌است درک درستی از تغییرات بنیادی و اساسی در رسالت‌ها، راهبرد، نقش‌ها، برنامه‌ها، نیازها، روش‌ها و فناوری‌ها برای برطرف کردن گره‌ها، ابهامات و پیچیدگی‌های جاری داشته‌باشند تا قادر به تضمین بقای بلند مدت خود باشند (یمنی دوزی سرخابی، ۱۳۹۷). در این مسیر موانعی وجود دارند که فاصله بین وضع موجود و مطلوب را زیاد کرده است، تناسب سیاست‌ها، کارایی برنامه‌ها و اثر بخشی فعالیت‌ها را تحت تأثیر قرار می‌دهند. موانع عوامل بازدارنده‌ای هستند که از به کارگیری ابزارهای مشخص، جلوگیری و یا راه‌های اجرایی شدن آن را محدود می‌کند. این موانع می‌تواند موجب بی‌اثر شدن خطمشی‌گذاری شوند و جلو موفقیت آن را بگیرند (نصیری فیروز و اسکندری، ۱۴۰۲). در چنین شرایطی نظام عالی از راه دور در صورتی می‌تواند پایدار، پیشرو و موفق باشد که موانع پیش رو خطمشی‌گذاری خویش را بشناسند و با گذر زمان، توان سازمانی خود را برای تحقق آن بالا ببرند. محققان در تبیین مشکلات خطمشی‌گذاری و سیاست گذاری به طور کلی، و خطمشی‌گذاری‌ها و سیاست گذاری آموزشی به طور خاص، عوامل زیادی را برشمرده‌اند و اکثر آنان بر این باورند که مشکلات خطمشی‌گذاری‌ها با شرایط محلی هر جامعه متفاوت بوده و از طرف دیگر پژوهش‌های مرتبط با موانع خطمشی‌گذاری در حوزه نظام آموزش عالی مخصوصاً نظام آموزش از راه دور در کشور بسیار محدود است.

4 . Anderson
5 . Fleaca et al
6 . Marin

1 . Kaplaner
2 . Knill
3 . Steinebach

فناوری و پدیدار آموزش عالی و دست نیافتن به یک اجماع بر سر آنها اشاره کرده است. از نظر مقدس پور و دیگران (۱۳۹۹) موانع ساختاری از جمله موانع مهم در فرایند خط‌مشی‌ها هستند. کریمخانی و همکاران (۱۳۹۹) در مطالعه خود بر توجه مدیریت استراتژیک، چتر حمایت، توجه به کیفیت مداری، توجه به زیرساخت‌ها، توجه به دستاوردهای خط‌مشی تأکید داشته‌اند. ضابط پور کردی و همکاران (۱۳۹۸) در مطالعه‌ای با عنوان شناسایی و اولویت بندی موانع و چالش‌های اجرای خط‌مشی‌های آموزش عالی در ایران نشان دادند که موانع مدیریتی، درون‌سازمانی، فردی، کشوری، تدوین خط‌مشی، نظام آموزشی، اسناد بالا دستی، محیطی، و ابزاری و اجتماعی و فرهنگی از جمله موانع اجرای این خط‌مشی هستند. هدایتی و صالحی عمران (۱۳۹۸) در پژوهشی با عنوان مفهوم پردازی مدل بومی خط‌مشی‌گذاری مبتنی بر شواهد در آموزش عالی ایران برای یک پارچه سازی خط‌مشی‌گذاری آموزش عالی چگونگی بر ایجاد نظام پایش مبتنی بر شواهد تأکید داشته‌اند. عباسی، قلی پور و هادی (۱۳۹۷) در پژوهشی خود نشان دادند که عوامل فردی از جمله: ارتقای توان و تخصص خط‌مشی‌گذاری و بهره‌گیری از ایده‌های نخبگان. عوامل زمینه‌ای مانند ارزشیابی پژوهش‌ها و خط‌مشی‌های پیشین، رسانه‌های جمعی و ایجاد بستر تعاملی خط‌مشی و همچنین عوامل نهادی مانند: انجمن‌های حرفه‌ای- علمی، ایجاد کانون‌های تفکر، بازنگری در نهادهای تأثیر گذار در خط‌مشی در موفقیت خط‌مشی‌ها تأثیر دارند. عباسی و بیگی (۱۳۹۵) در پژوهشی با عنوان تبیین چالش‌های اجرای خط‌مشی‌های عمومی در حوزه‌ی علوم، تحقیقات و فناوری، دریافته‌اند که موانع ناشی از عملکرد افراد و نهادهای خط‌مشی‌گذاری، موانع ساختاری و مدیریتی، موانع ناشی از ماهیت مسائل حوزه‌ی عتف، موانع مربوط به مجریان خط‌مشی و موانع محیطی از جمله موانع موجود در فرایند خط‌مشی‌های وزارت علوم هستند. بزرگ نژاد و شریف‌زاده (۱۳۹۵) در پژوهشی با عنوان تأثیر اجرای خط‌مشی‌های آموزش عالی کشور با توجه به ارزیابی برنامه‌های سوم و چهارم و پنجم توسعه‌ی جمهوری اسلامی ایران بر عملکرد وزارت علوم و تحقیقات و فناوری نشان دادند که کیفیت مداری در آموزش عالی به‌عنوان مقوله‌ی محوری اجرای خط‌مشی برنامه‌ها توسعه‌ی علم و فناوری بر مبنای شرایط عالی مدیریت راهبردی آموزش عالی با در نظر گرفتن زیر ساخت‌های مالی و انسانی در جامعه محقق می‌شوند. مهدی (۱۳۹۴) در مطالعه خود نشان داد که سیاست‌گذاران آموزش عالی، باید الزامات و شرایط محیطی، علمی و زمینه‌های مناسب و سازنده برای تحقق و فعلیت راهبردهای سازگاری دانشگاه با محیط را فراهم کنند. فراست خواه (۱۳۹۲) در مطالعه خود با عنوان نقد مدل سیاست‌گذاری آموزش عالی در ایران سیاست‌زدگی و مبتنی نبودن خط‌مشی‌گذاری آموزش عالی بر عقلانیت را اصلی‌ترین مانع آن

بر این اساس بازهم تلاش شد تا مطالعاتی که زوایای آشکار و نهان موانع خط‌مشی‌گذاری در نظام آموزش عالی از راه دور به‌عنوان زیر مجموعه آموزش عالی کشور در آنها دیده‌می‌شود مورد بررسی قرار گیرند تا دید جامعی نسبت به موضوع به‌دست آید. اوکتای رینا^۱، سیارفیودن^۲ و ساهرمین^۳ (۲۰۲۴) در مطالعه‌ای با عنوان تحلیل سیاست آموزشی در مورد اجرای آموزش از راه دور پس از کووید-۱۹ نشان دادند که اجرای آموزش از راه دور با محدودیت‌های از قبیل تعامل اجتماعی، خدمات آموزشی، استفاده از برنامه‌های کاربردی یادگیری، محدودیت‌های مرتبط با اینترنت و اقتصاد روبه‌رو بوده است. آریا^۴ و همکاران (۲۰۲۳) در مطالعه خود بر با عنوان عوامل مؤثر بر اجرای استراتژیک سیاست‌های آموزش عالی: مطالعه دانشگاه‌های دولتی در هند بر پنج عامل رهبری، ارتباطات، افراد، ساختار و تخصیص منابع تأکید داشتند. این ایزو^۵ (۲۰۲۲) در مطالعه‌ای با عنوان مشکلات اجرای سیاست آموزشی و تأثیر آن بر رفاه بازار کار معلمان در نیجریه نشان داد که نبود بودجه، عدم پاسخ‌گویی، مدیریت و حکمرانی، عدم تداوم سیاست‌های آموزشی، از موانع اجرای سیاست‌های آموزشی بودند. الجبار (۲۰۱۸) در مطالعه‌ای با عنوان سیاست‌گذاری یادگیری الکترونیکی در عربستان سعودی: چالش‌ها و موفقیت‌ها به ناتوانی دولت در تطبیق نیازهای آموزشی با کیفیت با جمعیت روبه‌رشد، نبود منابع انسانی، عدم توجه به آموزش زنان، عدم توجه تفاوت‌های فرهنگی اشاره کرده است. در پژوهشی که اولیور^۶ و همکاران (۲۰۱۴) در مطالعه خود بر مهارت و آگاهی خط‌مشی‌گذاران در فرایند خط‌مشی‌گذاری تأکید کرده‌اند. تامرس^۷ (۲۰۱۱) در مطالعه خود نشان داد که یکی از موانع مهم اجرای خط‌مشی‌ها بیگانگی مجریان از خط‌مشی است. در مطالعات داخلی نیز مکائیلی و همکاران (۱۴۰۲) در مطالعه‌ای با عنوان موانع و مشکلات اجرای استراتژی‌های آموزشی از دیدگاه مدیران انجام دادند، نتایج آنها حکایت از موانع مالی، نبود منابع انسانی، تعدد وظایف در اجرای استراتژی‌های آموزشی دارد. رجائی (۱۴۰۱) در مطالعه خود با عنوان آسیب شناسی خط‌مشی‌گذاری آموزش عالی در ایران بر آسیب‌های کلان فرایندی خط‌مشی‌گذاری آموزش عالی کشور شامل فراهم نبودن الزامات علمی و عملی فرایند خط‌مشی‌گذاری و ضعف در اجرای مناسب خط‌مشی‌های مدون و آسیب‌های کلان ساختاری خط‌مشی‌گذاری آموزش عالی کشور شامل ضعف در برآورده ساختن الزامات مورد نیاز برای پیاده سازی مناسب سیستم تمرکزگرای اداره امور و کم کارآمدی و پایین بودن میزان اثربخشی شورای عالی انقلاب فرهنگی است و آسیب‌های زمینه‌ای از قبیل مساعد نبودن ویژگی‌های زمینه‌ای برای خط‌مشی‌گذاری درباره موضوعات آموزش عالی و کم کارآمدی فرهنگی دانشگاه‌ها در ساختن نظام هنجاری در تولید علم و فراهم آوردن الزامات آن و فهم نادرست از پدیدار علم

5 . Enyiazu
6 . Oliver et al
7 . Tummers

1 . Oktiarina
2 . Syarifudin
3 . Suherman
4 . Arya et al

این روش بر رتبه‌بندی و انتخاب مجموعه‌ای از گزینه‌ها و تعیین راه‌حل‌های سازگار برای مسئله‌ای با معیارهای متفاوت به کار برده می‌شود و به تصمیم‌گیرندگان کمک می‌کند تا به راه‌حل‌های مطلوب جهت تصمیم‌گیری برسند (دوی^۶، ۲۰۱۱). رویکرد ویکور فازی برای اولین بار توسط ونگ و همکاران در سال ۲۰۰۵ معرفی شد. این رویکرد فرایندی سیستماتیک و منطقی به‌منظور دستیابی به بهترین راه‌حل می‌باشد که برای حل مسائل تصمیم‌گیری چندمعیاره فازی مورد استفاده قرار می‌گیرد (چن^۷ و وانگ^۸، ۲۰۰۹). در ادامه گام‌های این رویکرد مطرح شده‌است: این رویکرد شامل مراحل زیر می‌باشد:

۱- ایجاد ماتریس تصمیم‌گیری؛ ساختار این ماتریس به شکل زیر است:

$$D = \begin{matrix} & \begin{matrix} x_{11} & x_{12} & \dots & x_{1n} \\ x_{21} & x_{22} & \dots & x_{2n} \\ \vdots & \vdots & \ddots & \vdots \\ x_{m1} & x_{m2} & \dots & x_{mn} \end{matrix} \\ \begin{matrix} A_1 \\ A_2 \\ \vdots \\ A_m \end{matrix} \end{matrix}$$

در این ماتریس، A_i نشان دهنده‌ی گزینه‌ی i ام، x_{ij} نشان دهنده‌ی شاخص j ام و x_{ij} نشان دهنده‌ی ارزش گزینه‌ی A_i با توجه به شاخص G_j می‌باشد.

۲- بی مقیاس‌سازی ماتریس تصمیم‌گیری با استفاده از رابطه‌ی:

$$f_{ij} = \frac{x_{ij}}{\sqrt{\sum_{i=1}^m x_{ij}^2}}$$

۳- محاسبه‌ی مقدار ایده‌ال مثبت و منفی هر شاخص، مطابق با ماتریس استاندارد شده‌ی D ،

$f^+ = \{f_1^+, f_2^+, f_3^+, \dots, f_n^+\}$ راه حل ایده‌ال مثبت و $f^- = \{f_1^-, f_2^-, f_3^-, \dots, f_n^-\}$ راه حل ایده‌ال منفی می‌باشد. راه حل مثبت و منفی نیز با استفاده از روابط زیر حساب می‌شود.

$$f_j^+ = \max_i m_{ij}$$

$$f_j^- = \min_i m_{ij}$$

تعیین فاصله‌ی بین (a_1, a_2, a_3) و (b_1, b_2, b_3) با استفاده از رابطه‌ی زیر:

$$D(\tilde{a}, \tilde{b}) = \frac{\sqrt{3}}{3} \sqrt{(a_1 - b_1)^2 + (a_2 - b_2)^2 + (a_3 - b_3)^2}$$

۴- در این گام Q_i ، R_i ، S_i از روابط زیر محاسبه می‌شوند که در این رابطه S_i و R_i به ترتیب به عنوان مقدار مطلوب و نامطلوب هر یک از گزینه‌ها و W_j به عنوان وزن هر یک از معیارها می‌باشد.

$$S_j = \sum_{i=1}^n w_j \frac{D(f_j^+, m_{ij})}{D(f_j^+, f_j^-)}$$

$$R_j = \max_i \left[w_j \frac{D(f_j^+, m_{ij})}{D(f_j^+, f_j^-)} \right]$$

$$Q_i = v \frac{(S_i - S^-)}{(S^+ - S^-)} + (1 - v) \frac{(R_i - R^-)}{(R^+ - R^-)}$$

می‌داند. قلی پور و دیگران (۱۳۹۰) موانع اجرای خطمشی را بوروکراسی، ساختار اجرایی، عوامل محیطی، فرهنگ‌سازی، قوانین و مقررات، منابع انسانی، ماهیت خطمشی و منابع و امکانات مادی می‌دانند. بنابراین از یک طرف با مرور نتایج مطالعات انجام شده خارجی به دلیل اینکه هر کدام برای کشوری خاص صورت گرفته است که سیستم آموزشی متفاوتی با کشور ایران دارند و از طرف دیگر در پیشینه تجربی داخلی نیز مطالعات انجام گرفته در حوزه سیاست گذاری و خطمشی‌گذاری در نظام آموزش عالی سنتی هستند. لذا قابل تعمیم به نظام آموزش از راه دور نیست و نمی‌توان نتیجه جامع گرفت. همچنین به لحاظ روش‌شناسی، پژوهش‌های قبلی از روش‌های متنوعی برای مطلع شدن از دیدگاه‌های افراد استفاده کرده اما استفاده آنها از رویکرد ویکور فازی در بررسی این عوامل صورت نگرفته‌است. بر این اساس، پژوهش حاضر، هدف خود را بر شناسایی و اولویت بندی موانع خطمشی‌گذاری در نظام آموزش عالی از راه دور با استفاده از تکنیک ویکور فازی (مورد مطالعه: دانشگاه پیام‌نور) گذاشته است و در صدد پاسخ‌گویی به این سؤال است که چه موانعی با چه میزان اهمیتی بر خطمشی‌گذاری در نظام آموزش عالی از راه دور اثرگذار است؟

روش

تحقیق حاضر از لحاظ هدف کاربردی و از نظر روش جزو مطالعات موردی است. جامعه آماری پژوهش شامل متخصصان رشته‌های برنامه ریزی درسی، مدیریت آموزش عالی و آموزش از راه دور بود. از این تعداد ۸ نفر از آنها با استفاده از نمونه‌گیری هدفمند و ملاک محور انتخاب شدند. ابزار پژوهش پرسش‌نامه محقق ساخته بود که با مطالعه مبانی نظری و پیشینه تجربی پژوهش در قالب ۲۵ گویه تهیه و تنظیم گردید. روایی ابزار با استفاده از شاخص CVR و برا ساس نظر صاحب‌نظران محاسبه شده برای عوامل ۹۱٪ به‌دست آمد و برای تحلیل داده از تکنیک ویکور فازی استفاده گردید. در بسیاری از شرایط، داده‌های دقیق برای الگوسازی مسائل زندگی واقعی کافی نیستند؛ زیرا قضاوت‌های انسان و ترجیحات او در بسیاری از شرایط مبهم است و نمی‌توان آنها را با اعداد دقیق تخمین زد. برای حل این مشکل نظریه فازی برای اولین بار توسط لطفی‌زاده (۱۹۶۵) مطرح شد که برای تصمیم‌گیری در مورد داده‌های غیر قطعی و غیر دقیق مناسب بود (یالسن^۱ و بایراکدوجرول^۲ و کهرمان^۳، ۲۰۱۲). این تکنیک بعدها توسط اپریکوویچ^۴ و ژن^۵ (۲۰۰۴) به‌منظور حل مسائل تصمیم‌گیری چند معیاره و دستیابی به بهترین راه حل توافقی معرفی گسترش یافت. این روش روی دسته بندی و انتخاب از یک مجموعه گزینه‌ها تمرکز دارد و جواب‌های سازشی را برای حل یک مسئله با معیارهای متضاد تعیین می‌کند، به‌طوری که قادر است تصمیم‌گیرندگان را برای دستیابی به یک تصمیم نهایی یاری دهد (صنایعی، موسوی و یزدان‌خواه، ۲۰۱۰). به عبارتی

بر این اساس ابتدا فهرستی از مولفه‌های مؤثر در کیفیت عناصر برنامه درسی نظام آموزش از راه دور جهت تهیه پرسش‌نامه نهایی تهیه گردید سپس با نظر اعضای مورد مطالعه با حذف مواردی که هم‌پوشانی داشتند تعداد به ۲۵ مولفه کاهش پیدا کرد و پرسش‌نامه نهایی جهت رتبه بندی مولفه‌ها با رویکرد فازی و استخراج در اختیار اعضای نمونه قرار گرفت. این افراد نظرات خود را در قالب اعداد فازی (جدول ۱) بیان کردند.

در رابطه‌ی بالا Q_i به عنوان مقدار شاخص ویکور برای گزینه‌ی i ام، $S_i^+ = \max S_i$ ، $S_i^- = \min S_i$ ، $R_i^+ = \max R_i$ و $R_i^- = \min R_i$ می‌باشد. V ، حداکثر مطلوبیت گروهی است که معمولاً برابر با ۰.۵ در نظر گرفته می‌شود.

۵- رتبه‌بندی گزینه‌ها: بر اساس روش ویکور گزینه‌هایی که کمترین میزان Q را دارا می‌باشند، بهترین گزینه می‌باشند.

جدول ۱. قضاوت‌های فازی مورد استفاده در این پژوهش

عبارت کلامی	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد
اعداد فازی	(۰،۰،۰،۲۵)	(۰،۰،۲۵،۰،۵)	(۰،۲۵،۰،۵،۰،۷۵)	(۰،۵،۰،۷۵،۱)	(۰،۷۵،۱،۱)

منبع: (چن و ونگ، ۲۰۰۹)

و سناریو سازی؛ و در نهایت نقشه شناختی فازی تعیین و ارائه شدند، آمده است.

یافته‌ها

در مرحله‌ی اول پژوهش، گویه‌های موانع خط‌مشی‌گذاری در آموزش عالی از راه دور به صورت زیر استخراج گردید که نتایج در جدول ۱. آمده است:

در ادامه گام‌های ویکور فازی به ترتیب شامل شناسایی عوامل مؤثر بر کیفیت عناصر برنامه درسی در نظام آموزش عالی از راه دور؛ تعیین سوالات بر اساس عوامل استخراج شده؛ نظرخواهی از خبرگان به منظور تعیین عوامل کلیدی؛ جمع آوری داده کمی عوامل مؤثر؛ وارد کردن داده‌ها در Excel؛ آماده سازی داده‌ها برای ورود به نرم افزار FCMapper؛ تجزیه و تحلیل داده های حاصل از FCMapper؛ ورود داده‌های به دست آمده از FCMapper به نرم افزار Ucinet

جدول ۱. موانع مؤثر بر خط‌مشی‌گذاری در نظام آموزش عالی از راه دور

ردیف	گویه‌ها
۱	نبود دانش و احساس تعهد و مهارت‌های لازم در در خط‌مشی گذاران و مجریان
۲	فراهم نبودن پایگاه اطلاعاتی جامع و منابع و مبانی علمی به روز و در دسترس برای خط‌مشی گذاری
۳	رعایت نکردن مبانی و اصول علمی در خط‌مشی گذاری
۴	عدم توجه به نیاز سنجی در در خط‌مشی گذاری
۵	بی توجهی به کیفیت و اثر بخشی نظام آموزش عالی از راه دور در تدوین خط‌مشی گذاری
۶	تدوین خط‌مشی‌گذاری مبهم و کلی و آرامان گرایانه
۷	غفلت از میزان تأثیر گذاری وابستگی بودجه نظام آموزش عالی از دور در خط‌مشی‌گذاری
۸	نبود ضوابط و مقررات شفاف و قابل اعتماد در تدوین خط‌مشی گذاری
۹	وجود سیاست زدگی در خط‌مشی‌گذاری نظام آموزش عالی کشور در این نوع نظام آموزشی
۱۰	تعدد نهادهای خط‌مشی گذار
۱۱	نبود اراده و بی اعتقادی و تعهد در اجرای خط‌مشی‌ها
۱۲	مبهم بودن و مشخص نبودن شرح وظایف جهت اجرای خط‌مشی‌گذاری
۱۳	کمبود منابع انسانی، مالی، مادی و فناوری جهت اجرای خط‌مشی‌گذاری

ادامه جدول ۱. موانع مؤثر بر خط‌مشی‌گذاری در نظام آموزش عالی از راه دور

ردیف	گویه‌ها
۱۴	پشتیبانی نکردن مناسب به منظور اجرای خط‌مشی‌های مدون

۱۵	نبود همکاری‌های بین سازمانی در اجرای خط‌مشی‌گذاری این نوع نظام آموزشی
۱۶	نبود استقلال نسبی و نگاه جناحی و سیاسی به اجرای خط‌مشی‌گذاری
۱۷	عدم مشارکت گروه‌های مختلف در اجرای خط‌مشی‌گذاری
۱۸	عدم ثبات مدیریتی ناشی از تغییرات سیاسی
۱۹	تغییر جهت خط‌مشی‌های تدوین شده در مرحله اجرا به دلیل تغییرات سیاسی و مدیریتی
۲۰	از دستور کار خارج شدن برخی خط‌مشی‌ها به دلیل تغییرات ساختاری و محیطی
۲۱	عدم ارزیابی و تضمین‌های مختلف جهت ارزیابی فرایند خط‌مشی‌گذاری از جانب نهادهای متولی
۲۲	تعامل ضعیف نهاد شورای عالی انقلاب فرهنگی به عنوان متولی خط‌مشی‌گذاری‌ها در جهت ارزیابی نتایج
۲۳	عدم توجه به بازخواست‌های مختلف در ارزیابی خط‌مشی‌ها
۲۴	فقدان رویکرد جامع و تعامل نهادهای متولی خط‌مشی‌گذاری جهت ارزیابی عملکردها
۲۵	فقدان نظارت دقیق بر مراحل خط‌مشی‌گذاری

سپس بر اساس آنچه گفته شد و با طی گام‌های روش ویکور فازی ماتریس نرمال شده‌ی تصمیم‌گیری به شرح جدول ۲. به دست آمد.

جدول ۲. ماتریس نرمال شده‌ی تصمیم‌گیری

مؤلفه‌ها	افراد خبره	خبره‌ی ۱	خبره‌ی ۲		خبره‌ی هشتم
۱		(۰.۰۷۰۷، ۱.۴۱۴)	(۰.۰۰۰۷۰۷)		(۰.۰۰۱۵۲، ۰.۳۰۵)
۲		(۰.۱۳۲، ۱.۴۱۴، ۲.۱۲۱)	(۰.۰۰۰۰۷۰۷)		(۰.۰۱۵۲، ۰.۳۰۵، ۰.۴۵۷)
:	:	:	:	:	:
۲۵		(۰.۰۷۰۷، ۱.۴۱۴)	(۰.۰۰۰۷۰۷)		(۰.۰۱۵۲، ۰.۳۰۵، ۰.۴۵۷)

منبع: (یافته‌های پژوهش)

در گام بعدی مقادیر راه‌حل ایده‌آل مثبت و منفی f^+ و f^- محاسبه شدند که نتایج در جدول ۳. آمده است.

جدول ۳. راه‌حل ایده‌آل مثبت و منفی

	f^+	f^-
خبره اول	(۰.۱۳۲، ۱.۴۱۴، ۲.۱۲۱)	(۰.۰۰۰۷۰۷)
خبره دوم	(۰.۱۴۴، ۰.۵۳۵، ۲.۱۲۱)	(۰.۰۰۰۷۰۷)
خبره سوم		
خبره هفتم		
خبره هشتم	(۰.۱۵۲، ۰.۳۰۵، ۰.۴۵۷)	(۰.۰۰۰۱۵۲)

منبع: (یافته‌های پژوهش)

اختصاص دهد به عنوان بهترین گزینه انتخاب می‌شود. نتایج رتبه بندی موانع در جدول شماره ۴. آمده است.

سپس در نهایت بر مبنای روش ویکور فازی، بر اساس مقدار Q گوینه ها رتبه‌بندی شده و گزینه‌ای که حداقل مقدار Q را به خود

جدول ۴. مولفه‌های رتبه‌بندی شده

رتبه	مقدار Q	گویه‌ها	مقوله‌های اصلی
۱۲	۰.۵۶۴۱۰۲۵۶۴	نبود دانش و احساس تعهد و مهارت‌های لازم	موانع خط‌مشی‌گذاری طراحی و تدوین خط‌مشی‌ها
۱	۰.۰۳۷۰۷۲۴۴۳	فراهم نبودن پایگاه اطلاعاتی جامع و منابع و مبانی علمی به‌روز و در دسترس برای خط‌مشی‌گذاری	
۲	۰.۱۴۲۶۳۵۳۹۲	عدم توجه به مبانی و اصول علمی در خط‌مشی‌گذاری	
۲۱	۰.۸۰۴۴۸۷۱۷۹	عدم توجه به نیاز سنجی در در خط‌مشی‌گذاری	
۲۳	۰.۸۵۸۹۷۴۳۵۹	بی توجهی به کیفیت و اثر بخشی نظام آموزش عالی از راه دور در تدوین خط‌مشی‌گذاری	
۲۰	۰.۷۸۲۰۵۱۲۸۲	تدوین خط‌مشی‌گذاری مبهم و کلی و آرامان گرایانه	
۲۵	۱	غفلت از میزان تأثیر گذاری وابستگی بودجه نظام آموزش عالی از دور در خط‌مشی‌گذاری	
۲۴	۰.۸۷۵	نبود ضوابط و مقررات شفاف و قابل اعتماد در تدوین خط‌مشی	
۱۹	۰.۷۶۹۲۳۰۷۶۹	وجود سیاست زدگی در خط‌مشی‌گذاری نظام آموزش عالی کشور در ارتباط با نظام آموزش از راه دور	
۱۸	۰.۷۵۶۴۱۰۲۵۶	تعدد نهادهای خط‌مشی گذار	
۷	۰.۲۷۲۴۴۳۰۸۴	نبود اراده و بی اعتقادی و تعهد در اجرای خط‌مشی‌ها	موانع اجرای خط‌مشی‌ها
۱۰	۰.۳۲۷۴۳۰۲۶۵	مبهم بودن و مشخص نبودن شرح وظایف جهت اجرای خط‌مشی‌گذاری در نظام آموزش عالی از راه دور	
۴	۰.۲۰۱۹۳۰۲۶۳	کمبود منابع انسانی، مالی، مادی و فناوری جهت اجرای خط‌مشی‌گذاری	
۸	۰.۲۷۳۴۴۳۷۸۴	پشتیبانی نکردن مناسب به‌منظور اجرای خط‌مشی‌های مدون	
۱۳	۰.۵۸۹۷۴۳۵۹	نبود همکاری‌های بین سازمانی در اجرای خط‌مشی‌گذاری این نوع نظام آموزشی	
۱۴	۰.۶۳۹۴۳۰۷۷	نبود استقلال نسبی و نگاه جناحی و سیاسی به اجرای خط‌مشی‌گذاری	
۱۵	۰.۷۳۴۳۵۸۹۷۴	عدم مشارکت گروه‌های مختلف در اجرای خط‌مشی‌گذاری	
۳	۰.۱۷۲۹۸۴۲۲۶	وجود ضعف ساختاری در خط‌مشی‌گذاری نظام آموزش عالی کشور در ارتباط با نظام آموزش عالی از راه دور	
۱۷	۰.۲۷۳۹۸۷۱۷۹	تغییر جهت و از دستور خارج شدن خط‌مشی‌های تدوین شده در مرحله اجرا به‌دلیل تغییرات سیاسی و مدیریتی	
۲۲	۰.۸۳۰۱۲۸۲۰۵	عدم ثبات مدیریتی ناشی از تغییرات سیاسی	
۵	۰.۲۱۷۹۵۵۹۰۴	عدم ارزیابی و تضمین‌های مختلف جهت ارزیابی فرایند خط‌مشی‌گذاری از جانب نهادهای متولی	موانع ارزیابی خط‌مشی‌ها
۶	۰.۲۵۶۴۱۷۴۴۳	تعامل ضعیف نهاد شورای عالی انقلاب فرهنگی به‌عنوان متولی خط‌مشی‌گذاری‌ها در جهت ارزیابی نتایج	
۹	۰.۳۲۶۹۳۰۲۶۳	عدم توجه به بازخواست‌های مختلف در ارزیابی خط‌مشی‌ها	
۱۱	۰.۵۵۷۶۹۲۳۰۸	فقدان رویکرد جامع و تعامل نهادهای متولی خط‌مشی‌گذاری جهت ارزیابی عملکردها	
۱۶	۰.۷۴۱۹۸۷۱۷۹	فقدان نظارت دقیق بر مراحل خط‌مشی‌گذاری	

منبع: (یافته‌های پژوهش)

ضعف ساختاری در خط‌مشی‌گذاری نظام آموزش عالی کشور در ارتباط با نظام آموزش عالی از راه دور» در رتبه سوم «کمبود منابع انسانی، مالی، مادی و فناوری جهت اجرای خط‌مشی‌گذاری» در رتبه چهارم و «عدم ارزیابی و تضمین‌های مختلف جهت ارزیابی فرایند خط‌مشی‌گذاری از جانب نهادهای متولی» در رتبه پنجم و «تعامل ضعیف نهاد شورای عالی انقلاب فرهنگی به‌عنوان متولی خط‌مشی‌گذاری‌ها در جهت ارزیابی

جدول شماره ۴ موانع خط‌مشی‌گذاری رتبه‌بندی شده در سه بعد طراحی و تدوین، اجرا و ارزیابی را به‌همراه ۲۵ مولفه رتبه بندی شده این موانع از دیدگاه خبرگان بر اساس رویکرد ویکور فازی نشان می‌دهد. بر این اساس گویه ی «فراهم نبودن پایگاه اطلاعاتی جامع و منابع و مبانی علمی به‌روز و در دسترس برای خط‌مشی‌گذاری» در رتبه اول و «عدم توجه به مبانی و اصول علمی در خط‌مشی‌گذاری» در رتبه دوم و «وجود

مسائل نظام آموزش عالی از راه دور در جهت اولویت بندی آنها مانع داشتن دانش علمی و تخصص در خصوص خطمشی گذاری ها است. چرا که داشتن تخصص در زمینه خطمشی گذاری، سازوکار مهمی است که به بهره گیری از شواهد علمی در خطمشی گذاری کمک می کند. تخصص در خطمشی گذاری از دو حیث مطرح است. نخست اینکه خطمشی گذاران باید در هر حوزه ای که فعالیت می کنند، نسبت به قلمرو فعالیتشان و مسائلی که در آن حوزه است، دانش و تخصص لازم را داشته باشند و در مورد آن موضوعی که قرار است خطمشی برای آن تدوین شود، افرادی مطلع باشند. دومین مقوله ای که می توان درباره تخصص اظهار کرد، برتری دانش خطمشی گذاری نسبت به دانش تخصصی موضوعی است؛ یعنی برای خطمشی گذارانی که در حوزه خطمشی گذاری عمومی فعالیت می کنند، تسلط به دانش خطمشی گذاری ضرورت دارد و در صورت دارا بودن دانش عمومی خطمشی گذاری، می توانند از خبرگان و متخصصان موضوعی استفاده کنند که قرار است برای آن خطمشی تدوین شود و با استفاده از اطلاعات و آمار و شواهد کافی، زمینه تدوین خطمشی های مطلوب را فراهم کنند. مطالعات تطبیقی که در آنها به چالش ها و مسائل مختلف در حوزه خطمشی گذاری ها در سازمان های مختلف از جمله آموزش عالی پرداخته شده است می تواند به عنوان منابعی برای دانش افزایی در این حوزه باشد. تجربیات گذشته سازمانی و ملی از دیگر منابع بهره مندی در حوزه خطمشی گذاری ها است. مطالعه نظریه ها و تئوری های علمی می تواند به افراد و مدیران در فرایند خطمشی گذاری های صحیح و مناسب در کنار سایر منابع کمک نماید. تدوین اسناد مرتبط با خطمشی منطبق با اصول علمی، شناسایی مسائل عمومی جامعه و اولویت بندی آنها برای نتایج این تحقیق نشان داد که مبانی نظری کافی مرتبط با خطمشی منطبق با اصول علمی در نظام آموزش عالی به معنای عام و آموزش عالی از راه دور در کشور وجود ندارد که این خود منجر به این می شود که در تولید دانش خطمشی گذاری به وجود کافی صورت نگرفته است و درک درستی از خطمشی های پیش رو به وجود نیامده است. قدرت مناسب و مشروع برای راهبری خطمشی گذاری در آموزش عالی قدرت شناختی، علمی، تخصصی و خبرگی حرفه ای است و نه قدرت سیاسی و سلسله مراتبی. فرایند خطمشی گذاری برای بخش دانش بدون مشارکت کامل و همه جانبه کنشگران واقعی این بخش، برای آنها، بی معنا خواهد بود و در نتیجه، کارایی و اثربخشی لازم را نیز نخواهد داشت. یافته های این پژوهش نتایج با یافته های آریا و همکاران (۲۰۲۳)، رجائی (۱۴۰۱)، کریمخانی و همکاران (۱۳۹۹)، ضابط پور کردی و همکاران (۱۳۹۸)، عباسی و همکاران (۱۳۹۷)، عباسی و بیگی (۱۳۹۵)، فراست خواه (۱۳۹۲)، قلی پور و دیگران (۱۳۹۰) همخوانی دارد.

نتایج موانع خطمشی گذاری در بعد اجرا نشان داد تعدد نهادهای خطمشی گذار، نبود اراده و بی اعتقادی و تعهد در اجرای خطمشی ها،

عملکردها» در رتبه ششم به عنوان تأثیر گذارترین مولفه ها و «غفلت از میزان تأثیر گذاری وابستگی بودجه نظام آموزش عالی از دور در خطمشی گذاری» کم اثر گذارترین مولفه از موانع خطمشی گذاری در نظام آموزش عالی انتخاب شدند.

نتیجه گیری و بحث

هدف این پژوهش شناسایی و اولویت بندی موانع خطمشی گذاری در نظام آموزش عالی از راه دور با استفاده از تکنیک ویکور فازی بود. چرا که نیل به مقصود و کسب توفیق در تحقق رسالت های علمی، آموزشی و پژوهشی دانشگاه ها نیازمند بازنگری سیاست های این حوزه و بهره گیری از استراتژی های مؤثر برای پیشبرد برنامه ها و طراحی مورد نظر است. بر این اساس نگاهی بر جایگاه و اعتبار جهانی آموزش عالی و مؤسسات دانشگاهی از راه دور کشور به ویژه در مقایسه با تجارب آموزش عالی دیگر جوامع نشان می دهد که خطمشی ها، استراتژی های و رویکردهای توسعه ای در این حوزه از توفیق چندانی برخوردار نبوده و به دستاورد درخوری نه از بعد آموزشی و نه از بعد پژوهشی نینجامیده است (صاعد موچشی و عزیزی، ۱۳۹۶). این ناکارآمدی ریشه در علل و عوامل متعددی دارد که در مطالعه حاضر به یکی از آن جنبه ها پرداخته شده است. در این راستا نتایج یافته ها منجر به شناسایی موانع خطمشی گذاری در سه بعد طراحی و تدوین، اجر و ارزیابی گردید. در بعد طراحی و تدوین تحلیل نتایج نشان داد که نبود دانش و احساس تعهد و مهارت های لازم در خطمشی گذاران و مجریان، فراهم نبودن پایگاه اطلاعاتی جامع و منابع و مبانی علمی به روز و در دسترس برای خطمشی گذاری، رعایت نکردن مبانی و اصول علمی در خطمشی گذاری، عدم توجه به نیاز سنجی در در خطمشی گذاری، بی توجهی به کیفیت و اثر بخشی نظام آموزش عالی از راه دور در تدوین خطمشی گذاری، تدوین خطمشی گذاری مبهم و کلی و آرامان گرایانه، غفلت از میزان تأثیر گذاری وابستگی بودجه نظام آموزش عالی از دور در خطمشی گذاری نبود ضوابط و مقررات شفاف و قابل اعتماد در تدوین خطمشی گذاری، وجود سیاست زدگی در خطمشی گذاری نظام آموزش عالی کشور در ارتباط با نظام آموزش از راه دور از موانع این بعد می باشند. یافته های تحقیق در رتبه بندی موانع خطمشی گذاری در نظام آموزش عالی از راه دور در این بعد از نظر متخصصان نشان می دهد که فراهم نبودن پایگاه اطلاعاتی جامع و منابع و مبانی علمی به روز و در دسترس برای خطمشی گذاری در رتبه اول و عدم توجه به مبانی و اصول علمی خطمشی گذاری در نظام آموزش عالی به تبع آن نظام آموزش از راه دور در رتبه دوم قرار گرفته است. در تبیین این یافته ها می توان بیان داشت که عدم تدوین اسناد مرتبط با خطمشی منطبق با اصول علمی، عدم تلفیق مبانی ایدئولوژیک با روندهای جهانی در حوزه خطمشی گذاری، عدم ایجاد یک رویکرد نظام مند برای خطمشی گذاری، نبود هماهنگی و تعامل میان نهادهای خطمشی گذار، نبود ضمانت اجرایی و مالی برای خطمشی های مدون، عدم شناسایی

مبهم بودن و مشخص نبودن شرح وظایف جهت اجرای خطمشی گذاری در نظام آموزش عالی از راه دور، کمبود منابع انسانی، مالی، مادی و فناوری جهت اجرای خطمشی گذاری، پشتیبانی نکردن مناسب به منظور اجرای خطمشی های مدون، نبود همکاری های بین سازمانی در اجرای خطمشی گذاری این نوع نظام آموزشی، نبود استقلال نسبی و نگاه جناحی و سیاسی به اجرای خطمشی گذاری، عدم مشارکت گروه های مختلف در اجرای خطمشی گذاری، وجود ضعف ساختاری در خطمشی گذاری نظام آموزش عالی کشور در ارتباط با نظام آموزش عالی از راه دور، تغییر جهت و از دستور خارج شدن خطمشی های تدوین شده در مرحله اجرا به دلیل تغییرات سیاسی و مدیریتی، عدم ثبات مدیریتی ناشی از تغییرات سیاسی از جمله این موانع هستند. یافته های تحقیق در رتبه بندی موانع خطمشی گذاری در نظام آموزش عالی از راه دور در این بعد از نظر متخصصان نشان می دهد که وجود ضعف ساختاری در خطمشی گذاری نظام آموزش عالی کشور در ارتباط با نظام آموزش عالی از راه دور و کمبود منابع انسانی، مالی، مادی و فناوری جهت اجرای خطمشی گذاری در رتبه های سوم و چهارم قرار دارند. در تبیین این نتایج می توان بیان داشت که؛ اجرای خطمشی ها یکی از مسائل اساسی فراروی سازمان های دولتی که به تبع نظام آموزش عالی از راه دور نیز از این قاعده مستثنا نیست. است؛ زیرا توانمندی دولت در اجرای مقاصدش به ساماندهی و اجرای موفق خطمشی هایی وابسته است که تدوین کرده است. بنابراین اجرای خطمشی یک مرحله بسیار سخت از چرخه خطمشی گذاری است؛ زیرا در این مرحله است که مداخله واقعی دولت و پیامدهای آن دیده می شود که با مطالعه این مرحله سعی بر شناخت آنچه پس از تصمیم گیری واقع می شود، معطوف می شود. یکی از استلزامات فرایند هر خطمشی وجود ساختار سازمانی چابک و مناسب است. تعدد نهادهای خطمشی گذار باعث در ماندگی در انتخاب میان تمرکزگرایی و تمرکززدایی در فرایند خطمشی گذاری در آموزش عالی و به تبع آن در نظام آموزش عالی از راه دور می شود. در نتیجه موجب خلط کردن تمرکزگرایی با سلسله مراتب قدرت و نیز خطمشی گذاری با قانون گذاری می شود و یک خطمشی متمرکز وجود نمی آید و در نتیجه موجب اعمال تمرکزگرایی در آموزش عالی به شیوه نادرست خواهد بود. همچنین وجود ضعف ساختاری در خطمشی گذاری نظام آموزش عالی کشور در ارتباط با نظام آموزش از راه دور باعث نبود یک پایگاه اطلاعاتی یکپارچه، معتبر، در دسترس و به روز برای خطمشی گذاری و تبیین نکردن شرح وظایف، حدود و اختیارات و نحوه تعامل افراد و نهادهای خطمشی گذار می شود هم افزایی میان آنها شکل نگیرد و در نتیجه در صورت بروز اختلافات میان آنها یک ساز و کار و مرجع مشخص برای حل اختلافات وجود نخواهد داشت. ساختار نسبت به آنچه را که برای آن در صدد خطمشی گذاری هستند، پاسخگو نخواهد بود. تعدد نهادهای خطمشی گذار باعث می شود که ارتباطات مورد نیاز میان آنها در رابطه خطمشی گذاری شکل نگیرد و در نتیجه

موجب پایین آمدن میزان اثر بخشی و کارآمدی ساختار می شود. ساختار سازی نادرست برای خطمشی گذاری در آموزش عالی موجب می شود که ترتیب ساختارهای آموزش عالی با استعدادها و علایق دانشگاهیان همسو و سازگار نباشد و آنچه را که خطمشی گذاری می شود بیشتر در خدمت اهداف و آرمان های بیرون از آموزش عالی نظیر تربیت شهروند مطیع و جامعه پذیری افراد باشد. توجه به منابع انسانی و ویژگی های فردی آنها که به قابلیت ها، دانش ها و مهارت های آنها اشاره دارد، رویکردی جامع برای توجه به حوزه خطمشی گذاری در نظام آموزش عالی از راه دور است. بنابراین کمبود منابع انسانی متخصص، متعهد و حرفه ای در خطمشی گذاری موجب عدم تطبیق مسئولیت های محوله در فرایند خطمشی گذاری می شود. چرا که فرایند خطمشی گذاری کشورها در حوزه آموزش عالی و به تبع آن در حوزه نظام آموزش عالی از راه دور، بر گرفته از برنامه علم و فناوری آن کشور بوده که حاوی اطلاعاتی از وضع موجود آن هاست. بر این اساس اجرای خطمشی مناسب نیاز به شناخت تجربیات سایر کشورها دارد و تجربه های موفق می تواند دانش و منابع کافی و مهارت های لازم را در اختیار افراد در مسیر تدوین خطمشی های آینده قرار دهد و نیروی انسانی متخصص، متعهد و حرفه ای کافی در حوزه خطمشی گذاری داخلی تربیت شود. این نتایج با یافته های، اوکتای رینا و همکاران (۲۰۲۴)، این ایزو (۲۰۲۲)، الجبار (۲۰۱۸)، اولیور و همکاران (۲۰۱۴). تامرس (۲۰۱۱)، مکائیلی و همکاران (۱۴۰۲)، رجائی (۱۴۰۱)، مقدس پور و دیگران (۱۳۹۹)، کریمخانی و همکاران (۱۳۹۹)، ضابط پور کردی و همکاران (۱۳۹۸)، هدایتی و صالحی عمران (۱۳۹۸)، عباسی و همکاران (۱۳۹۷)، عباسی و بیگی (۱۳۹۵)، بزرگ نژاد و شریفزاده (۱۳۹۵)، مهدی (۱۳۹۴)، قلی پور و دیگران (۱۳۹۰) همخوانی دارد.

موانع خطمشی گذاری در بعد ارزیابی از دیگر یافته های این تحقیق است. نتایج نشان داد که عدم ارزیابی و تضمین های مختلف جهت ارزیابی فرایند خطمشی گذاری از جانب نهادهای متولی، تعامل ضعیف نهاد شورای عالی انقلاب فرهنگی به عنوان متولی خطمشی گذاری ها در جهت ارزیابی نتایج خطمشی ها، عدم توجه به بازخواست های مختلف در ارزیابی خط مشی ها، فقدان رویکرد جامع و تعامل نهادهای متولی خطمشی گذاری جهت ارزیابی عملکردها، فقدان نظارت دقیق بر مراحل خطمشی گذاری از جمله موانع احصاء شده در این بعد می باشند. نتایج یافته ها در رتبه بندی موانع خطمشی گذاری در این بعد از نظر متخصصان نشان می دهد که عدم ارزیابی و تضمین های مختلف جهت ارزیابی فرایند خطمشی گذاری از جانب نهادهای متولی و تعامل ضعیف نهاد شورای عالی انقلاب فرهنگی به عنوان متولی خطمشی گذاری ها در جهت ارزیابی نتایج خطمشی ها از اثرگذارترین موانعی است که در رتبه های پنجم و ششم قرار گرفتند. در تبیین این نتایج می توان بیان داشت که حدود اختیارات و نحوه تعاملات نهادهای خطمشی گذار در خصوص ارزیابی از عملکرد خطمشی ها وجود ندارد این امر ناشی از متفاوت بودن نظام

۶. فراهم آوردن ضمانت‌های قانونی جهت تدوین، اجرا و ارزیابی خطمشی‌ها.
۷. تبیین شرح وظایف، حدود اختیارات و نحوه تعامل نهادهای خطمشی گذار به‌صورت دقیق و شفاف.

ارزشی و هنجاری نهادهای خطمشی گذار است و نمی‌توان نهادهای خطمشی گذار که در رأس آنها شورای عالی انقلاب فرهنگی قرار دارد، را به پاسخ‌گو کردن و ارائه گزارش از عملکرد در خصوص نتایج خطمشی‌ها در صورت ناکارآمدی و پایین بودن بهره‌وری خطمشی‌ها، بازخواست کرد. چرا که شورای عالی انقلاب فرهنگی به ارائه گزارش‌های ارزیابی از عملکرد اثربخشی خطمشی‌ها ملزم نشده است. بر این اساس تعامل ضعیفی میان نهاد شورای عالی انقلاب فرهنگی به‌عنوان متولی خطمشی‌گذاری‌ها و دیگر نهادها در خصوص ملاک‌های ارزیابی شکل می‌گیرد و بر این اساس تمرکز گرایی در خصوص ارزیابی از فرایند خطمشی‌گذاری به وجود نخواهد آمد چرا که این شورا در قبال سایر نهادها رویکردی از بالا به پایین داشته و این امر منجر به این می‌شود که میان نهادهای خطمشی گذار وحدت رویه در خصوص ارزیابی‌ها به وجود نیاید. فلذا هم افزایی میان نهادهای متولی خطمشی گذار در خصوص نظام آموزش عالی به‌تبع آن نظام آموزش از راه دور که در رأس آنها شورای عالی انقلاب فرهنگی قرار دارد، در خصوص تضمین‌های مختلف جهت ارزیابی خطمشی‌های اجرا شده به وجود نخواهد آمد و موجب اختلاف آنها بر سر میزان عملکردهای اثر بخش خواهد شد. بر این مبنا نتایج این پژوهش با یافته‌های الجبار (۲۰۱۸)، رجائی (۱۴۰۱)، کریمخانی و همکاران (۱۳۹۹)، ضابط پور کردی و همکاران (۱۳۹۸)، هدایتی و صالحی عمران (۱۳۹۸)، عباسی و همکاران (۱۳۹۷)، عباسی و بیگی (۱۳۹۵)، بزرگ نژاد و شریف‌زاده (۱۳۹۵)، مهدی (۱۳۹۴)، قلی پور و دیگران (۱۳۹۰) همخوانی دارد.

بنابراین نظام عالی از راه دور در صورتی می‌تواند پایدار، پیشرو و موفق باشد که در صدد رفع موانع پیش رو خطمشی‌گذاری خویش باشد که پیشنهاد می‌شود میزان رفع خطمشی‌های پیش روی این زیر نظام آموزش عالی در مطالعات آتی مورد بررسی قرار گیرند. نتایج یافته‌ها در خصوص موانع شناسایی شده نشان از ضرورت تغییر در فرایند خطمشی‌ها در نظام دانشگاهی عالی از راه دور و انطباق فعال با شرایط محیطی و فناوری جدید دارد، که پیشنهاد می‌گردد:

۱. تدوین مبانی علمی خطمشی‌گذاری در قالب شیوه‌نامه‌ها و دستورالعمل‌های اجرایی.
۲. فراهم نمودن پایگاه اطلاعاتی یکپارچه، جامع، به‌روز و در دسترس برای خطمشی‌گذاری
۳. تقویت ساختار منسجم، جامع و کارآمد در آموزش عالی از راه دور و اجماع بر سر رویکرد اداره این نوع نظام آموزشی بر اساس اهداف، رسالت‌های آن در خطمشی‌گذاری‌ها.
۴. تربیت و پرورش نیروی انسانی متخصص، حرفه‌ای، متعهد، معتقد به خطمشی‌گذاری در فرایند خطمشی‌گذاری
۵. سنجش و پشتیبانی مالی کافی و در نظر گرفتن ابزارهای پیاده سازی خطمشی.

References

- Abbasi, T. Gholipour, R & Hadi, M. (2018). Identifying facilitating factors for evidence-based policy making in the field of science, research and technology. *Quarterly Journal of Strategic Studies of Public Policy*, 8(26): 65-84. [In Persian]
- Aljaber, A. (2018). E-learning policy in Saudi Arabia: Challenges and successes, *Research in Comparative & International Education*, 13(1): 176-194.
- Alvani, M & Sharifzadeh, F. (2012). Public policy-making process. Tehran: Allameh Tabatabaei University Press. [In Persian]
- Alvani, M. (2016). Decision making and determining government policies. Tehran: SAMT Publications. [In Persian]
- Anderson, E.J. (2011). Public policy making: an introduction seventh edition. Boston: Wadsworth publishing.
- Arya, P. Agrawal, D. Yadav, M & Dadwal, S. (2023). Factors Affecting Strategic Implementation of Higher Education Policies: A Study of State Public Universities In India, *International Journal of Research and Analytical Reviews*, 10(4): 32-340.
- Asadi Far, R. (2011). Designing a Model for Policy Analysis in Iran. Doctoral dissertation. Tarbiat Modares University. [In Persian]
- Barzegarnejad, A & Sharifzadeh, F. (2016). Studying the impact of implementing higher education policies considering the evaluation of the third, fourth, and fifth development plans of the Islamic Republic of Iran on the performance of the Ministry of Science, Research and Technology. *Quarterly Journal of Research in Educational Systems*, 10(33): 119-170. [In Persian]
- Batterfoss, S. (2009). Examining the Policy implementation: Methuen: London.
- Bavili, S. Daneshfard, K. Aghamohammadi, D & Alinejad, A. (2022). Providing an evaluation model for Iran's higher education policies based on the general policies of the system in the field of education. *Scientific Quarterly of National Defense Strategic Management Studies*, 6(24): 95-124. [In Persian]
- Chen, L.Y. Wang, T.C. (2009). Optimizing Partners Choice in IS/IT out Sourcing Projects: The Strategic Decision of Fuzzy VIKOR. *International Journal Production Economics*, 120(2): 233-242.
- Daneshfard, K. (2013). Fundamentals of public policy making. Tehran: Niaz Publications. [In Persian]
- Devi, K. (2011). Extension of VIKOR method in intuitionistic fuzzy environment for robot selection, *Expert Systems with Applications*, 38(14): 14163-14168.
- Enyiaz, F. A. (2022). The Problems of Educational Policy Implementation and Its Influence on the Welfare of Teacher Labor Market in Nigeria. *Open Access Library Journal*, 9: 1-22.
- Farasatkah, M. (2013). Critique of the higher education policy model in Iran: Abstract of the discussion by Maqsood Farasatkah at the Chair of Social Critique of Higher Education Policies. Iranian Sociological Association. [In Persian]
- Fleacă, E. Marin, A & Fleacă, B. (2016). The challenges of Romanian higher education—a review on the key enablers for modernization. *Procedia Technology*, 22, 1121-1128.
- Frederickson, G. H. & Smith, K. B. (2013). The public administration theory primer: Essentials of public policy and administration. Boulder, CO: Westview Press.
- Gholipour, R. Danaeefard, H. Zarei Matin, H et al. (2011). Presenting a model for implementing industrial policies: A case study in Qom Province. *Organizational Culture Management*, 24: 103-130. [In Persian]
- Ghorbanian, M. Ghahramani, M & Abolghasemi, M. (2020). Identifying the components of good governance in Iran's higher education system. *Quarterly Journal of New Educational Thoughts*, 59: 53-82. [In Persian]
- Gorjipour, H & Khashei, V. (2019). Evaluation model of the cultural policy-making process with a qualitative study approach to cultural documents of the Islamic Republic of Iran. *Government Management Quarterly*, 11(1): 47-72. [In Persian]

- Hedayati, A & Salehi Omran, E. (2018). Conceptualizing an indigenous evidence-based policy-making model in Iranian higher education. *Journal of Executive Management*, 10(20): 39-66. [In Persian]
- Kaplaner, C. Knill, Ch & Steinebach, Y. (2025). Policy integration in the European Union: mapping patterns of intersectoral policy-making over time and across policy sector, *Journal of European Public Policy*, 32(1): 26-51.
- Karimkhani, H. Delkhosh Kasmaei, A & Oladian, M. (2020). Identifying the components of improving the policy-making process in the national higher education system. *Jundishapur Journal of Educational Development*, 11(3): 372-385. [In Persian]
- Kraft, M. E & Furlong, S. R. (2015). *Public policy; analysis and alternatives* (50th Ed.). U.S.A: Sage Publication.
- Mehdi, R. (2015). Futures studies of higher education: Strategies and consequences of university adaptation to environment and society. *Journal of Management and Development Process*, 28(1): 31-54. [In Persian]
- Mikaeili, N. Paknejad, H. Esmaili, B. (2023). Barriers And Problems in The Implementation of Educational Strategies from The Point of View of School Administrators, *The Journal of School Administration*, 11(2):105-119.
- Mirghafouri, H. Shabani, A. Mohammadi, K & Mansouri Mohammadabadi, S. (2016). Identifying and ranking factors affecting the improvement of educational service quality using a combined fuzzy VIKOR approach and interpretive structural modeling. *Journal of Education and Evaluation*, 9(2): 13-33. [In Persian]
- Moghaddaspour, S. Danaeefard, H. Fani, A.A & Khaef Elahi, A.A. (2020). Antecedents and consequences of market-oriented policy in Iranian higher education. *Journal of Science and Technology Policy*, 13(1): 55-72. [In Persian]
- Mohammadzadeh Kalati, M. Memarzadeh Tehrani, A. Kameli, M.J et al. (2024). Identifying and ranking factors affecting the implementation of human resources policy with emphasis on the Civil Service Management Law. *Scientific Quarterly of Strategic and Macro Policies*, 12(45): 2-23. [In Persian]
- Nasiri Firouz, A & Eskandari, M. (2023). Explaining the challenges of cultural policy making in higher education institutions in the stages of formulation, implementation and evaluation. *Journal of Culture Management*, 7(61): 1-17. [In Persian]
- Oktiarina, V. Syarifudin, E & Suherman, S. (2024). Analysis of Education Policy on the Implementation of Post-Covid-19 Distance Learning. *Edunesia. Jurnal Ilmiah Pendidikan*, 5(1): 40-55.
- Oliver, K et al. (2014). New directions in evidence-based policy research: a critical analysis of the literature. *Health Research Policy and Systems*, 12(34): 1-11.
- Rajaei, A. (2022). Pathology of higher education policy making in Iran. *Iranian Higher Education Journal*, 14(3): 20-39. [In Persian]
- Sabouri, H. Givorban, H & Hagh Shenashani, F. (2020). Identifying the dimensions and components of the optimal model of the policy-making process in Iran's education system. *Quarterly Journal of Education*, 37(1): 7-32. [In Persian]
- Saed Mocheshi, L & Azizi, N. (2017). Analysis of quantitative and qualitative dimensions of higher education system policy making in Iran. *Quarterly Journal of Strategic and Macro Policies*, 8(10): 84-166. [In Persian]
- Sanayei, A. Mousavi, S. F & Yazdankhah, A. (2010). Group decision making process for supplier selection with VIKOR under fuzzy environment. *Expert Systems with Applications*, 37(1), 24-30.
- Scherer, A. G palazzo, G and seidl, D. (2011), Managing legitimacy in complex and heterogeneous environments: sustainable development in a globalized world. *Journal of management studies*, 50: 259 – 284.
- Schwab, K & Porter, M. E. (2008). *The Global Competitiveness Report 2008-2009*. Geneva: World Economic Forum.
- Tummers, L.G. (2011). Explaining the willingness of public professionals to implement new policies: A policy alienation framework. *International Review*

- of Administrative Sciences, 77(3), 555-581.
<https://www.researchgate.net/publication/235998640>.
- Yalcin, N. Bayrakdaroglu, A & Kahraman, C. (2012). Application of fuzzy multi-criteria decision making methods for financial performance evaluation of Turkish manufacturing industries. *Expert Systems with Applications*, 39(1), 350-364.
- Yamani Dozi Sorkhabi, M. (2018). *Quality in higher education*. Tehran: SAMT Publications, 3rd ed. [In Persian]
- Zabetpour Kordi, H. Amin Bidokhti, A. Rezaei, A.M & Salehi Omran, E. (2019). Identifying and prioritizing obstacles and challenges in implementing higher education policies in Iran. *Journal of Sociology of Social Institutions*, 6(13): 203-230. [In Persian]